

Fransız araştırmacı Jean-François Legrain, Filistin İslami hareketini ince hesaplara dayalı bir pratik içinde görüyor

İslamcılar hem radikal hem 'politik'

Batılı gözüyle
RADİKAL İSLAM
GELENEKSEL İSLAM
Ruşen Çakır

Filistinli İslami hareket liderleri, hem halktan uzak kalmamaya

çalışıyor hem de bütün bildirilerinde Irak'ın Kuveyt'ten çekilmesi gerektiğini söylüyorlardı. İçteki HAMAS, kriz ve savaş için kullanmak istedi. Bir taraftan hem kamuoyunu hem finans kaynaklarını memnun etmeye çalışırken, öte yandan yaşanan durumu, hareketin radikalleşmesi için kullanmaya çalıştı.

İntifada sırasında İsrail'e karşı mücadele etmeme çizgisine sahip olan Müslüman Kardeşler, bu politikalarında ısrar etmeye çalıştılar. Ama bu tutumlarıyla halk tarafından dışlanacaklarını anladılar. Birden çizgi değiştirdiler. 1988'de yurtseverliğin, dinin bir parçası olduğu söylendi.

İşgal altındaki topraklarda İsrail yetkilileri düzenli aralıklarla HAMAS yetkilileriyle görüşüyor. Örneğin yerel seçimler sırasında (89-90), bazı HAMAS üyeleri bu seçimlere katılacaklarını açıklamışlardı. Bu, çelişkili bir durum.

Fransız araştırmacı Jean-François Legrain'le dün yayımlamaya başladığımız söyleşi, bugün, "Filistinlilerin Körfez savaşı sırasındaki tutumları ve bunun sonuçları, İslami hareketin radikal söylemi" konularıyla sürdürüyoruz.

—4—

Körfez krizine geçelim isterseniz. Filistinliler Saddam'ın gerçekten bir şeyleri değiştirebileceğine inanıyorlar mıydı?

LEGRAIN: Bu konuda halkı ve liderleri ayrı ayrı incelemek gerek. İntifada dört yıla yakın süredir devam ediyor. Yaşam, çalışma koşulları, baskılar giderek daha feci hale geliyor. FKÖ'nün diplomatik temaslarının bir işe yaramadığını düşünüyor halkın çoğu.

Saddam, İsrail'e füze yollayacağını açıkladığında insanlar "Çok iyi, neden olmasın" dediler. Halk Batı, İsrail ve emperyalizm karşıtı Saddam yanlıydı. Bu da liderler zor durumda bıraktı çünkü HAMAS ve Müslüman Kardeşler en büyük yardımı Körfez ülkelerinden, özellikle Kuveyt ve Suudi Arabistan'tan alıyorlardı. Saddamcı olmaları imkânsızdı. İslami hareket liderleri hem halktan uzak kalmamaya çalışıyor hem de bütün bildirilerinde Irak'ın Kuveyt'ten çekilmesi gerektiğini söylüyorlardı. Ama daha sonra Kuveyt Saddam'la görüşmeler yapılmıyordu. Çünkü Kuveyt zenginken Irak'ın yoksul olması adil değil. Samiyorum ki işgal altındaki topraklardaki HAMAS ile dışarıdaki arasında anlaşmazlık vardı. Ürdün'deki HAMAS'lılar Saddam lehine gösterilere katılırken işgal altındaki topraklardaki İslamcı liderler böyle bir tavirden mümkün olduğunca uzak durmaya çalıştılar. İçteki HAMAS, kriz ve savaş için faaliyetleri için kullanmak istedi. Bir taraftan hem kamuoyunu hem finans kaynaklarını memnun etmeye çalışırken öte taraftan yaşanan durumu, hareketin radikalleşmesi için kullanmaya çalıştı. 1990 ekim ayından beri yaşanan bıçak savaşı bunun göstergesi. O günden beri İsraili-leri bıçaklayan genç Filistinlilerin sayısında bir artış gözlemleniyor.

— Filistin İslami hareketinin talepleri ne bakıldığında, 60-70'li yıllarda milliyetçi ya da Marksist-Filistin örgütlerinin savunduğu ve büyük ölçüde zamanla ilmlaşarak uzaklaştıkları tavırlar gözlemleniyor...

20-30 yıl önceki talepler

LEGRAIN: İslamcıların İslami toplum projeleri bir yana bırakılacak olursa gerçekten de talepleri 60'lı yıllarinkiyile aynı. Özellikle 1974'ten itibaren FKÖ kurtarılması bölgelerde bir Filistin devletinin kurulmasını savunmaya başladı. Böyle bir devlet kurulduktan sonra neyi hedefledikleri pek açık değil. FKÖ zaman içinde çok önemli bir evrim geçirdi.

Aslında olaya iki açıdan bakmak gerek. Bir yanda daha çok duygularıyla hareket edenlerin oluşturduğu düzlem, öte yanda daha makul davrananların, gerçekçi düşünmeye çalışanların düzlemi. Arap devletlerinin zayıflığı ve İsrail'in gücü ortada olduğu için düş kurmanın anlamsız olduğunu, İsrail'e birlikte yaşamının kaçınılmaz olduğunu düşünmeye başladılar.

80'den itibaren FKÖ, toprakların bir Arap ve bir Yahudi devleti arasında bö-

lütürülmesini savunmaya başlayınca, artık geriye dönüşün olanağı kalmadı. Böylece İsrail'in yıkılmasını savunarak HAMAS, 60'lı yıllardaki FKÖ söylemine sahip çıkmış oldu. FKÖ'nün diplomatik manevralarının başarısızlıkları göz önüne alındığında HAMAS bütün hayalkırıklığına uğramış olanları kendine çekme şansına sahip.

— Filistin davasının tarihi, radikal bir söylemin zamanla ilmlaşması süreci olarak adlandırılabilir. Dolayısıyla HAMAS'ın bu sert ve duygusal çıkışı belki işgal altındaki topraklarda yaşayanlara sempatik gelebilir, ama tüm Filistin davası üzerine etkili olması zora benziyor. Gerçekten kendileri bu radikal söylemlerinde samimiler mi, yoksa yalnızca hayalkırıklığına uğramış Filistinlileri çekmek için taktik olarak mı kullanıyorlar?

Radikal söylem ve politika

LEGRAIN: Galiba ikisi de. İki nokta var. Dile getirilen katı ilkeler, "İsrail'in varolması için hiçbir meşru gerekçesi yoktur; İsrail'i ortadan kaldırmak ve Filistin dev-

Körfez savaşı sırasında, Kuzey Ürdün'ün İrbid şehrinde ABD aleyhtarları gösteri yapan Filistinli Müslüman kadınlar. (Fotoğraf: Reuter)

letin kurmak gerekir, çünkü İsrail İslam'ın düşmanıdır." Bir kez bu söyleme başvuruldu mu, İsrailiilerle hiçbir koşulda görüşmek gerekir, değil mi? Ama işgal altındaki topraklarda İsrail yetkilileri düzenli aralıklarla HAMAS yetkilileriyle görüşüyorlar. Belki resmi olarak bunu HAMAS doğuramaz, ama sürekli buluşuyorlar. Örneğin yerel seçimler (1989-90) sırasında bazı HAMAS üyeleri seçimlere katılacaklarını açıkladılar. Bu çelişkili bir durum, çünkü seçimler işgal altında ve İsrail'in düzenlemesiyle gerçekleşti.

Yani bir yanda mutlak bir radikallik var, öte yanda ince hesaplara dayalı bir pratik. Samimiler mi, yoksa taktik icabı mı diye sorulacak olursa tamamıyla samimiler derim. Çünkü olaya çok uzun vadede bakıyorlar. 15-20 yıl bekleyebilirler.

— İslami hareket milliyetçi bir söyleme de sahip mi, yoksa İslam ümmetçiliği adına bu kavrama karşı mı çıkıyor?

LEGRAIN: İntifada sırasında, İsrail'e karşı mücadele etmeme çizgisine sahip olan Müslüman Kardeşler, bu politikalarında ısrar etmeye çalıştılar. Ama bu tutumları-

ni sürdürdükleri müddetçe halk tarafından dışlanacaklarını anladılar. Birden çizgi değiştirdiler. HAMAS'ın 1988 ağustos tarihli bildirisinde yurtseverliğin dinin bir parçası olduğu yazılıdır. Yurtsever olmayan biri iyi bir mümin olamaz. Böylece yurtseverlik kavramına tam olarak sahip çıkmış ve dinsel düzleme taşındı.

Savaş çok az şeyi değiştirdi

— Körfez Savaşı'nı kaybedenlerin Kürtler ve Filistinliler olduğunu söyleyenler var.

LEGRAIN: Bilemiyorum. Şu anki durumlarının kötü olduğu bir gerçek, ama savaşla birlikte çok fazla bir şeyin de değişmediği ortada. Yalnızca Arafat'ın ABD nezdinde olmayan meşruiyeti daha fazla yara aldı. Her şey ABD'nin bölgede bir şeyleri değiştirmeye karar verip vermediğine bağlı. Bu anlamda savaş sırasında Filistinlilerin nasıl tavrı almış olduklarının hiç mi hiç önemi yok. Amerikalıların yanında tavrı almış olsalardı bile hiçbir şey değişmezdi. Eğer ABD bölgedeki Batı yanlısı ittifakın sürmesi, Kuveyt ve Suudi Arabistan'ın istikrarı için Filistinlilere bir şey-

ler ödemesi gerektiğini düşünürse ödeyebilir. Bu anlamda Arafat'ın tavırlarının hiçbir kıymeti olmaz.

— Siz ne tahmin ediyorsunuz, bir şeyler değişecek mi?

LEGRAIN: İtiraf edeyim ki çok fazla bir şey beklemiyorum. Çünkü eğer ABD kriz ve savaş sırasındaki Arap ittifakını ödüllendirmek için Filistinlilere iyilik yapmayı düşünseydi, savaşın bitmesinin ertesi gününü yapardı.

İsrail ve İslami hareket

— İsrail Barış Hareketi'nin intifadaya ve İslamcılara bakışı nasıl?

LEGRAIN: İsrail Barış Hareketi hiçbir zaman İslamcılarla görüşmedi, onların görüştükları kişiler FKÖ'ye doğrudan bağlı olanlar. Zaten bu görüşmeler de Körfez Savaşı ile birlikte tamamıyla koptu. "Scud'lar tepemize düşerken Saddam Hüseyin'i alkışlayan bu insanlarla görüşecek bir şeyimiz yok" dediler. Artık hiçbir bağlantı kalmadı. İçlerinde çok cesur insanlar olmakla birlikte İsrail Barış Hareketi çok karmaşık ve istikrarsız bir yapı arz-

ıyor. Farklı eğilimlerdeki insanlar Barış Hareketi'ni oluşturuyor.

İlk olarak Filistinlilerin bir halk olduğunu, kendi devletlerini kurmaları gerektiğini söyleyenler var.

İkinci olarak pragmatist nedenlerle yer alanlar mevcut. Yani Filistinlilere devlet kurma hakkı tanımadığımız müddetçe bu sorun ortadan kalkmayacak ve biz de barış yüzü göremeyeceğiz diye düşünenler.

Son olarak dini-ahlaki kaygılarla hareket edenler var. "Yahudilik başkalarını işgal altında tutmaya izin vermez. Böyle yaptığımız müddetçe dinimizin gereklilerini yerine getirmemiş oluruz" diyenler.

— Kriz ve savaştan önce de İslamcılardan ürküyorlar mıydı?

LEGRAIN: Evet, İsrail devletini ateşle oynamakla itham edenler vardı aralarında. Radikal İslamcılara göz yummakla daha tehlikeli ve FKÖ'ye göre uzlaşmadan daha uzak önemli bir gücün doğmasına yol açmakla eleştiriyorlardı devleti.

Yarın: Olivier Roy ve Nilüfer Göle